

Het Nederlandstalige **kinderboek**

Grenzeloos divers

Lage
Landen
Studies

18

Amsterdam
University
Press

Irena Barbara Kalla · Frauke Pauwels (red.)

Lage Landen Studies

Lage Landen Studies is een boekenreeks van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. In de reeks worden monografieën en thematische bundels uitgegeven die het resultaat zijn van zowel individueel onderzoek als samenwerking tussen wetenschappers die werkzaam zijn op het gebied van de neerlandistiek. Studies op het gebied van vertaalwetenschap, taal- en literatuurdidactiek zijn eveneens welkom. De taal van de publicaties is Nederlands. Alle boeken in de reeks zijn onderworpen aan peerreview.

De reeks bevordert bestudering van de taal alsook literatuur en cultuur van de Lage Landen en van Nederlandstalige gebieden buiten de Lage Landen, in internationaal perspectief.

Editorial Board

Toni Bandov, Universiteit van Zagreb, Kroatië

Zuzanna Czerwonka-Wajda, Uniwersytet Wrocławski, Polen

Beatrix van Dam, Universität Oldenburg, Duitsland

Laurens Ham, Universiteit Utrecht, Nederland

Sarah Van Hoof, Universiteit Gent, België

Marco Prandoni (voorzitter), Universiteit van Bologna, Italië

Het Nederlandstalige kinderboek

Grenzeloos divers

*Onder redactie van
Irena Barbara Kalla &
Frauke Pauwels*

Amsterdam University Press

Inkijkexemplaar

De publicatie van dit boek werd ondersteund door de Faculteit der Talen, Literaturen en Culturen van de Universiteit van Wrocław.

Afbeelding omslag: Illustratie uit *De Walvisbibliotheek* (2021, Oogachtend) © Judith Vanistendael

Ontwerp omslag: Fresj, Frederike Bouten

Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 4857 499 5

e-ISBN 978 90 4857 500 8 (pdf)

e-ISBN 978 90 4857 501 5 (toegankelijke ePub)

DOI 10.5117/9789048574995

NUR 617

Creative Commons License CC-BY NC ND

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>)

© De auteurs / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2026

Some rights reserved. Without limiting the rights under copyright reserved above, any part of this book may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise).

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Amsterdam University Press.

Inhoud

De kinderkamer ontgroeit	7
Het onderzoek naar Nederlandstalige jeugdliteratuur	
<i>Frauke Pauwels & Irena Barbara Kalla</i>	

Tussen kinderen en volwassenen

1. Young Adult-literatuur in de actuele Nederlandse en Vlaamse dag- en weekbladkritiek	19
<i>Linda Ackermans</i>	
2. Een volwassenboek over de Shoah voor de jeugd	45
De verandering in de receptie van Clara Asscher-Pinkhofs <i>Sterrekinderen</i> (1946)	
<i>Levente Erős</i>	
3. Op zoek naar de verdwenen bladzij	65
Symptomen van discursiviteit in het werk van Marga Minco	
<i>Judit Gera</i>	
4. Grote meisjes en kleine vrouwen	85
Het beeld van een tienermeisje door een dubbelpublieksauteur	
<i>Aleksandra Markiewicz</i>	

Tussen andere kunstvormen

5. Van rovers, draken en grenzeloze verbeelding	109
Leo Timmers' intertekstuele dialoog met Tomi Ungerer	
<i>Britta Benert</i>	
6. Tekeningen in de spotlights	133
De kruisbestuiving tussen prentenboek en live performance in de voorstelling <i>De koningin is verdwenen</i> (2014)	
<i>Mahlu Mertens</i>	

Midden in de maatschappij

7. Veranderende tendensen in Tsjechische vertalingen van Nederlandstalige kinder- en jeugdliteratuur	157
<i>Wilken Engelbrecht & Jan Fabry</i>	

8. 'Een schat die je ganse leven kan verrijken!'	183
Jeugdliteratuur als bron voor perspectieven op technologie: de Hobby Clubboeken van Leonard de Vries	
<i>Hilde Harmsen</i>	
9. Tegendraads lezen	209
Anton de Kom, Simon Franke en Henri Verstijnen als historische tegengeluiden in de Nederlandstalige jeugdliteratuur	
<i>Paavo Van der Eecken</i>	
10. Een goed verhaal	235
Jeugdliteratuur in de klas en burgerschapsonderwijs	
<i>Yra van Dijk & Marie-José Klaver</i>	

De kinderkamer ontgroeit

Het onderzoek naar Nederlandstalige jeugdliteratuur

Frauke Pauwels & Irena Barbara Kalla

‘Het jeugdliteratuuronderzoek is geëmancipeerd,’ stelt Helma van Lierop-Debrauwer vast, maar ‘de emancipatie (...) is zeker nog niet voltooid’ (2021, p. 13). Op gezette tijden maakte zij, de eerste keer samen met Gerard de Vriend (2001), de balans op van het onderzoek naar jeugdliteratuur in de Lage Landen (2013, 2016, 2021). Sinds het einde van de negentiende eeuw en vooral vanaf de jaren 1970 is dat onderzoek gestaag blijven groeien, met wisselende accenten en onderzoeksthema’s. Deze bundel schaart zich in een prille traditie en wil na het themanummer van *Spiegel der Letteren* in 2021 een nieuwe poging doen om collega-onderzoekers en andere geïnteresseerden inzage te bieden in de rijkdom en diversiteit van het onderzoek naar Nederlandstalige kinder- en jeugdliteratuur, niet enkel in Nederland en Vlaanderen, maar ook daarbuiten.

Welke criteria nodig zijn om te bepalen of we vandaag kunnen spreken van een geëmancipeerd of ‘volwassen’ (pun intended) onderzoeksdomein, maakt Van Lierop-Debrauwer in het geciteerde stuk niet expliciet; elders verwijst ze in die context naar de noodzaak om ‘niet alleen in themanummers van tijdschriften, maar ook in reguliere nummers aandacht’ te schenken aan jeugdliteratuur (2013, p. 17). Het Colloquium Neerlandicum 2025, voor de 22ste maal georganiseerd door het IVN, was in dat opzicht een opsteker: jeugdliteratuur kwam er niet enkel aan bod in het door ons georganiseerde panel, maar was ook in meerdere andere panels als vanzelfsprekend aanwezig, zoals in de sessie over ‘meer-dan-menselijke stemmen in Nederlandstalige literatuur’, of maakte deel uit van een breder corpus, zoals in Orsolya Varga’s analyse van het vertalen van humor. Dergelijke raakvlakken met literatuur voor andere doelgroepen, met andere vakgebieden, cultuurvormen, talen en maatschappelijke vraagstukken willen wij in de verf zetten, om zo bij te dragen aan die verdere emancipatie. Als er al een grens te trekken is rond jeugdliteratuur, dan is die erg poreus. De hoofdstukken in deze bundel illustreren hoeveel uiteenlopende aanknopingspunten er voorhanden zijn om jeugdliteratuur op een systematische manier te betrekken bij onderzoek.

Als we de blik verleggen van het onderzoek naar het bredere literaire veld, dan zien we daar duidelijke tekens van de emancipatie van jeugdliteratuur. De Boon, de jaarlijkse Vlaamse literatuurprijs die in 2022 voor het eerst werd uitgereikt, keert hetzelfde prijzengeld uit aan de winnaar in de categorie ‘fictie en non-fictie voor volwassenen’ als aan die in de categorie ‘kinder- en jeugdliteratuur’. Internationaal

worden de Nederlandstalige kinder- en jeugdboeken erg gewaardeerd: zo wonnen Guus Kuijer en Bart Moeyaert in respectievelijk 2012 en 2019 de Astrid Lindgren Memorial Award, en Laura Watsons vertaling van *Lampje* (Annet Schaap), *Lampie and the Children of the Sea*, haalde in 2020 als eerste vertaalde boek ooit de shortlist van de Carnegie Medal. Nederlandstalige kinderboeken verkopen steeds beter, terwijl de algemene verkoop van fictie daalt (Stichting Lezen – Leesmonitor, 2025). Desondanks bepalen vooral doemberichten het nieuws in Nederland en in België: jongeren lezen steeds vaker in het Engels ten nadele van Nederlandstalige adolescentenliteratuur, schreef *De Standaard* (Faes, 2023) – ook andere media meldten dat na een consumentenonderzoek naar leesgedrag van jongeren (KVB Boekwerk, 2023); steeds meer leerlingen verlaten het onderwijs zonder voldoende beheersing van het Nederlands, berichtten Nederlandse en Vlaamse media (onder andere Pijpker et al., 2023; Van Damme, 2024). Cultuurbeleving, het boekenaanbod, consumentengedrag, meertaligheid, onderwijs en leescultuur staan niet los van elkaar. Onderzoek naar jeugdliteratuur kan helpen om te tonen hoe die aspecten precies op elkaar inspelen en welke verbanden vast te stellen zijn; omgekeerd kan het literaire veld niet volledig worden gevat zonder aandacht voor jeugdliteratuur.

In de eerdergenoemde overzichten onderscheidt Van Lierop-Debrauwer in het jeugdliteratuuronderzoek in Vlaanderen en Nederland historisch onderzoek, lezersonderzoek en interpretatief, tekstgericht onderzoek. Die verschillende accenten worden steeds vaker geïntegreerd, vaak vanuit aandacht voor de representatie van ethisch-sociale kwesties. Ook methodologisch stelt Van Lierop-Debrauwer nieuwe ontwikkelingen vast, met name in de zoektocht naar methoden die kinderen bewust willen laten participeren, en wat betreft de inzet van digitale middelen voor analyse van grote corpora. Aangezien literatuur almaar complexere vormen aanneemt en verhalen steeds vaker in een transmediale context worden gedeeld, zullen steeds meer onderzoeksmethoden en theoretische perspectieven moeten worden ingezet. Lopende en recent afgeronde doctoraatsprojecten reflecteren die noden. Zo voert Semmy Claassen aan de Universiteit Utrecht empirisch onderzoek uit naar online lezersgemeenschappen in Nederlandstalige contexten; aan de Universiteit Antwerpen zet Paavo Van der Eecken computationele methoden in om in een corpus van 1000 kinderboeken verschenen tussen 1800 en 1940 na te gaan hoe leeftijd, gender, etniciteit en sociale klasse worden weergegeven in illustraties; Louise Ledegen (2024) verenigt boekwetenschap, stadsgeschiedenis, onderzoek naar de Vlaamse Beweging en jeugdliteratuuronderzoek in haar studie van de Antwerpse uitgever L. Opdebeek aan het begin van de 20ste eeuw; Rosalyn Borst (2025a, 2025b) onderzocht aan de Universiteit van Tilburg hoe woede multimodaal wordt neergezet in hedendaagse prentenboeken en hoe gendernormen die weergave kleuren; Aleksandra Markiewicz onderzoekt aan de Universiteit van Wrocław literaire representaties van water vanuit posthumanistisch perspectief in

een corpus dat zowel jeugdliteratuur als literatuur voor volwassenen bevat; eind 2024 promoveerde Aafje De Roest (2026) aan de Universiteit Leiden op de vraag hoe jongeren hun identiteit vormgeven via Nederlandstalige hiphop; Sofie Vandepitte bestudeert aan de KULeuven Belgische kindertijdschriften die verschenen tussen 1919 en 1949 en combineert daarbij close en distant reading; Ewoud Goethals (onder andere 2023) rondt er een doctoraat af in het kader van het BELTRANS-project naar intra-Belgische literaire vertalingen tussen 1970 en 2020, waarbinnen hij zich richt op de vertaling van proza en kinderliteratuur. Ook het onderzoek naar literatuuronderwijs beweegt zich al snel op de grens van literatuur voor volwassenen en die voor jongeren, al dan niet als bewerkingen – daarbij is te denken aan het werk van Gitte Vertommen rond klassiekers in de klas en dat van Jet Oosterheert naar poëzieonderwijs voor tien- tot veertienjarigen. Die variatie in methoden, onderzoeksobjecten en thema's bevestigt de diversiteit van de kinderliteratuur en het onderzoek ernaar.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat jeugdliteratuur als een rijke bron wordt beschouwd voor literatuurcolleges aan verschillende universitaire opleidingen.¹ De reden daarvoor vat Anna Czabanowska-Wróbel, een Poolse onderzoeker naar jeugdliteratuur kort samen: 'It [children's literature] has turned out to be a special place where, with great clarity but without simplifications, one can see processes which are reflected in "adult" literature in a much more complicated way' (2018, p. 109). Dit geldt in het bijzonder voor de opleidingen neerlandistiek buiten het taalgebied waar de studenten de Nederlandse taal net leren en de complexiteit van Nederlandse en Vlaamse literatuur voor volwassenen pas in een later stadium naar waarde kunnen schatten. Ze kunnen echter vaak al sneller jeugdliteraire teksten lezen, die hen in staat stellen de maatschappelijke processen en culturele diversiteit van Nederlandstalige literatuur en cultuur te leren kennen.

Een levendige gemeenschap

Geïnspireerd door – en inspirerend voor – het veelzijdige internationale onderzoek naar jeugdliteratuur, waarvan recente compendia zoals *A Companion to Children's Literature* (2022), *The Routledge Companion to Children's Literature and Culture* (2023) en pas nog *Zoeklichten bij de studie van jeugdliteratuur* (2025) een staalkaart bieden, neemt onderzoek naar Nederlandstalige jeugdliteratuur vele vormen aan. Daarnaast

¹ Aan de Universiteit van Wrocław in Polen wordt bijvoorbeeld het werk van Annie M.G. Schmidt en van Tonke Dragt besproken in de propedeuse; vervolgens maakt jeugdliteratuur deel uit van keuzevakken als 'Maatschappelijke uitdagingen van het antropoceen' en zelfs van taalcolleges, zoals 'Woordenschat op basis van literaire teksten'.

gebeurt er in de Lage Landen ook heel wat onderzoek naar anderstalige kinder- en jeugdboeken, en andere media, wat geregeld leidt tot interessante kruisbestuivingen wat betreft thema's, theoretische kaders en methodologie: Jonas Vanhove (onder andere 2025) exploreert in zijn doctoraatsonderzoek aan Universiteit Gent vanuit een ecokritisch perspectief de uitdagingen van het antropoceen voor kinderliteratuur, Lien Claeys onderzoekt de literaire weergave van geluk in invloedrijke queer Young Adult (YA)-romans, Lore Goossens vertrekt vanuit disability studies en cognitieve literatuurstudie om vreemde en niet-normatieve lichamen in YA-sprookjesbewerkingen te bestuderen, beiden aan Universiteit Antwerpen. Al deze onderzoekers delen hun expertise ook in Nederlandstalige contexten, of zetten hun ervaring in om naast hun centrale corpus ook Nederlandstalige kinderboeken te analyseren. Gevestigde onderzoekers zoals Vanessa Joosen, Barbara Kalla, Sara Van den Bossche en Feike Dietz zijn door hun onderzoek en institutionele rollen belangrijke brugfiguren tussen diverse disciplines, historische periodes en internationale netwerken. Zo verwerkte Joosen in *Adulthood in Children's Literature* (2018) Nederlands- en Engelstalige kinderboeken en sloeg ze de brug met *age studies*, en verruimt Feike Dietz de historische studie van jeugdliteratuur met haar onderzoek naar vroegmoderne werken (bijvoorbeeld in Dietz, 2023), en ook als hoogleraar 'Mondiale dynamiek van de Nederlandse letterkunde' aan de Universiteit van Amsterdam. Sara Van den Bossche bouwde samen met University of Glasgow en Aarhus University de Erasmus Mundus internationale master 'Children's Literature, Media & Cultural Entrepreneurship' uit en werkt geregeld samen met de Zweeds-Finse onderzoeker Lydia Kokkola (onder andere 2025). Barbara Kalla was een van de medeoprichters en stond jarenlang aan het hoofd van het Centre for Research on Children's and Young Adult Literature te Wrocław, een van de belangrijkste centra waar systematisch en structureel onderzoek naar jeugdliteratuur gebeurt.

Internationaal is er een ruim netwerk van jeugdliteratuuronderzoekers, met eigen vakbladen, congressen en netwerken, zoals *International Research Society for Children's Literature* (waarvan Vanessa Joosen vice-president is), *Children's Literature Association*, *European Network of Picturebook Research* of *International Board on Books for Young People*, dat over grenzen heen inzet op leesbevordering. Het onderzoek naar jeugdliteratuur is wisselend ingebed in pedagogische studies, lerarenopleidingen, bibliotheekwetenschappen of – zoals dat in de Lage Landen vaak het geval is – in letterkunde. Ondanks de sterke focus op Engelstalige literatuur in internationaal onderzoek, is er ook veel aandacht voor nationale literaturen. Het onderzoek daarnaar verloopt vooral in de onderzochte nationale talen, waardoor dat vaak minder toegankelijk is. Het recent opgerichte *European Children's Literature Research Network*, en het *Netwerk van Onderzoekers naar Nederlandse en Vlaamse Jeugdliteratuur* zijn pogingen om de Europese jeugdliteratuur ook internationaal in de kijker te zetten, ook door onderzoek in het Engels; sinds 2018 organiseert

Universiteit Antwerpen een jaarlijkse internationale Children's Literature Summer School, die daar eveneens toe bijdraagt. Die inbedding stelt onderzoekers met wortels in de neerlandistiek voor de uitdaging hun publicaties en netwerkactiviteiten te spreiden: voor de uitwisseling met andere experts zijn zij aangewezen op de internationale, vaak anglofone, netwerken, voor kennis over de Nederlandstalige literatuur moeten zij ook binnen de neerlandistiek een plek zien te veroveren. Die oefening is mogelijk nog moeilijker voor wie buiten het Nederlandse taalgebied aan de slag is als onderzoeker naar Nederlandstalige (jeugd)literatuur: zij moeten in minstens twee vreemde talen hun weg vinden en hebben minder toegang tot vooral primaire Nederlandstalige bronnen.

Met *Het Nederlandstalige kinderboek: grenzeloos divers* willen we jeugdliteratuur nadrukkelijk benaderen als deel van een groter geheel, dat wordt beïnvloed door talloze factoren en aan voortdurende verandering onderhevig is. Jeugdliteratuur is niet afgezonderd van andere vormen van literatuur en van andere domeinen in de maatschappij. Om dat veld te vatten, wilden wij met name inzetten op de 'grensovergangen': daar waar jeugdliteratuur niet in een hokje te dwingen is, maar zich in al haar veelzijdigheid toont. Daarnaast steken we de grenzen van het Nederlandse taalgebied over en besteden we aandacht aan het onderzoek naar Nederlandstalige jeugdliteratuur dat in de internationale neerlandistiek gebeurt. De hoofdstukken in deze bundel zijn verdeeld in drie groepen, die corresponderen met belangrijke onderzoeksthema's uit het jeugdliteratuuronderzoek. De auteurs van de afzonderlijke hoofdstukken doen daarbij beroep op diverse theoretische kaders, met name uit cultuur- en wetenschapssociologie, ethiek, onderwijskunde, vertaalwetenschappen en adaptatiestudies. Methodologisch komt zowel kwantitatieve als (hoofdzakelijk) kwalitatieve corpusanalyse aan bod. Daarnaast leidt de inbedding in andere onderzoekstradities tot register- en accentverschillen, die mede uitnodigen om buiten vaste grenzen te denken.

In het eerste deel van de bundel, 'Tussen kinderen en volwassenen', staat de verhouding tussen kinderen en volwassenen centraal (zie bijvoorbeeld Beauvais, 2015; Nikolajeva, 2009; Nodelman, 2008; Joosen, 2018). Linda Ackermans gaat na hoe de dag- en weekbladkritiek bericht over Young Adult-literatuur. De tussenpositie van jongerenromans blijkt ook te resulteren in een marginale behandeling in de pers. Ackermans' bijdrage toont dat het loont om ook in letterkunde te vertrekken vanuit kwantificeerbare data; uit de combinatie met kwalitatieve analyses blijkt bovendien dat onderzoek naar een schijnbaar 'marginaal' genre als 'Young Adult' lacunes blootlegt in sommige literatuursociologische benaderingen van het literaire veld. Dat de receptie als jeugd- dan wel volwassenenliteratuur vaak voornamelijk bepaald wordt door de paratekst en andere buitentekstuele factoren, eerder dan door tekstinterne elementen, illustreert Levente Erős in zijn hoofdstuk over Clara Asscher-Pinkhof's *Sterrenkinderen*. Daarnaast blijkt uit de casusstudie dat een

vertaling niet als eenmalig eenrichtingsverkeer kan worden benaderd, maar veeleer een cyclische beweging volgt, waarbij een werk steeds andere posities inneemt in de betrokken taalgebieden. Holocaustliteratuur vormt eveneens de casus van Judit Gera's bijdrage. Zij gaat na of 'het onzegbare' andere vormen aanneemt in Margo Minco's kinderverhalen dan in haar werk voor volwassenen. Van Alphen's denken rond discursiviteit in relatie tot trauma en herinnering vormt haar denkkader en zet aan tot reflecties over het onderscheid naar leeftijd. Aleksandra Markiewicz gebruikt eveneens het leeftijdsperspectief, met name in relatie tot vrouwbeelden in het werk van Mireille Cottenjé. Haar karakterisering van tienermeisjes in romans voor jongeren en voor volwassenen toont de impact van sociale normen en daagt die uit. Kinder- en jeugdliteratuur maakt als geen ander medium duidelijk dat leeftijd een bepalende factor is, die om een specifiek denkkader vraagt en niet zelden veeleer sociaal dan biologisch wordt bepaald. Uit al deze hoofdstukken blijkt hoe grillig de grens tussen kinder- en volwassenenliteratuur is: auteurs schrijven beide vormen, de teksten behandelen dezelfde thema's, het lezerspubliek verschuift door tijd en ruimte.

Ook de beperking van literatuur tot het geschreven boek is niet houdbaar. De Amerikaanse cultuurhistorica Robin Bernstein stelt dat 'An integrated view of children's literature, material culture, and play requires us to see children in multiple dimensions – that is, as people' (2013, p. 461). Margaret Mackey heeft in haar onderzoek op talloze manieren uitgewerkt hoe geletterdheid en literatuurbeleving inderdaad zijn verankerd in materiële aspecten. Zij pleit dan ook voor een overkoepelend 'pan-literacy'-concept, dat erin slaagt de vele manieren recht te doen waarop 'lezen' door iemands leven meandert en verschillende media en domeinen samenbrengt (Mackey, 2017, p. 230). Het tweede deel van de bundel, 'Tussen andere kunstvormen', zet een stap in die richting en onderzoekt de wisselwerking tussen boeken en andere media. Dit tweede deel brengt onderzoek samen dat de wisselwerking tussen literatuur en andere kunstvormen bestudeert, met name illustratie en theater. Britta Benert legt het oeuvre van de Vlaamse prentenboekmaker Leo Timmers naast dat van Tomi Ungerer en gaat na hoe intervisuele verwijzingen bijdragen aan de betekenis en gelaagdheid van de prenten en verhalen. Door te vertrekken vanuit de Franse vergelijkende onderzoekstraditie wil zij bewust stilstaan bij de impact van biografische elementen in het ontstaan van een oeuvre en de vraag naar 'invloed' benaderen als wisselwerking, wars van hiërarchie. Ook Mahlu Mertens bestudeert het creatieproces, en de invloed daarvan op de ruimte voor betekenisgeving aan de kant van kijkers en lezers. *De koningin is verdwenen* is zowel theaterstuk als prentenboek, dat als het ware bij elke opvoering opnieuw ontstaat, terwijl illustrator Sabien Clement live tekent op het podium. Haar hoofdstuk illustreert dat dergelijke hybride vormen niet alleen de betrokken media, maar ook de theorie uitdagen: theaterwetenschap en prentenboekstudies kunnen

elkaar verrijken door op zoek te gaan naar cultuurvormen die aan de beschikbare concepten lijken te ontsnappen.

‘Midden in de maatschappij’, het derde deel, toont tot slot hoe jeugdliteratuur kan bijdragen tot nieuwe of veranderende denkbeelden. Daaruit blijkt telkens weer de spanning tussen het didactische en esthetische (zie bijvoorbeeld Deszcz-Tryhubczak, 2016; Nikolajeva, 2005). Kinderboeken reflecteren altijd minstens ten dele de waarden en normen die gelden, maar vaak proberen auteurs of leesbevorderaars ook expliciet om bepaalde ideeën om te buigen via jeugdliteratuur. Wilken Engelbrecht en Jan Fabry proberen er de vinger op te leggen waarom en welke Nederlandstalige jeugdboeken de toegang vinden tot het Tsjechische literaire veld. Naast tal van andere, vaak veeleer toevallige bevorderende factoren in het verleden, blijkt de gepercipieerde vooruitstrevendheid en openheid van Nederland, bijvoorbeeld ten aanzien van andere culturen, religies of gender en seksualiteit, een belangrijk element te zijn in de positionering van vertalingen uit het Nederlands op de Tsjechische boekenmarkt. Ook Hilde Harmsen werkt uit hoe esthetische kinderboeken konden samengaan met de bewuste verspreiding van pedagogische denkbeelden, in dit geval de positieve invloed van technologische bezigheden op de jeugd in het werk van Leonard de Vries. De analyse van De Vries’ boeken en zijn intenties als auteur weerleggen het idee dat schrijvers van reeksboeken of genrefictie minder bekommerd zouden zijn om de literaire kwaliteit daarvan. Ook blijkt hieruit eens te meer dat de vermeende kloof tussen alfa- en beta-wetenschappen, of STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) en onder andere letterkunde, niet wérkelijk bestaat. Paavo Van der Eecken neemt in zijn bijdrage de reacties op zijn onderzoek als uitgangspunt om na te gaan hoe historische kinderboeken hardnekkige en vaak te eenzijdige denkbeelden ten aanzien van de geschiedenis kunnen bijsturen. Drie casussen maken die stellingname concreet. Yra van Dijk en Marie-José Klaver beschrijven de waarde van jeugdliteratuur in de ontwikkeling van burgerschap binnen het onderwijs. Ze tonen daarbij aan dat de spanning tussen een literaire en pedagogische houding ten aanzien van kinderliteratuur, die al decennia het veld tekent en tot talloze discussies leidde (zie bijvoorbeeld De Vries, 1989; Van den Hoven, 2011) niet noodzakelijk hoeft te leiden tot de uitsluiting van een van beide normen.

Uiteraard is het niet mogelijk binnen het beperkte bestek van een bundel als deze alle onderzoeksthema’s gelijkwaardig aandacht te geven. We zinspeelden aan het begin van deze inleiding al op een geregelde momentopname van lopend onderzoek naar Nederlandstalige jeugdliteratuur. De grote diversiteit daarin mag ons echter niet verblinden voor factoren die dat aanbod kunnen bedreigen en verschraken. Zoals Van Lierop-Debrauwer vaststelt, kan de positie van het jeugdliteratuuronderzoek ook snel weer veranderen, aangezien ‘jeugdliteratuur slechts op enkele universiteiten een *structureel* onderdeel vormt van het onderwijs en onderzoek’ (2021, p. 13, onze

cursivering). Een volgende en noodzakelijke stap in de emancipatie zou zijn dat jeugdliteratuuronderzoek als vanzelfsprekend wordt ingebed in de bestaande vakbladen van de neerlandistiek, en met oog voor alle gebieden waar het Nederlands een rol speelt – de huidige politieke context van besparingen en expliciete keuzes voor de exacte wetenschappen vereisen een sterk en veerkrachtig netwerk. Wij hopen dat deze bundel een aanzet mag zijn om de academische aandacht voor kinderboeken en de lezers ervan verder te exploreren, in al haar diversiteit en ver buiten de grenzen van een aangeharkt perkje waar alleen kinderen zouden zijn toegelaten.

Bibliografie

- Beauvais, C. (2015). *The mighty child: Time and power in children's literature*. John Benjamins.
- Bernstein, R. (2013). Toys are good for us: Why we should embrace the historical integration of children's literature, material culture, and play. *Children's Literature Association Quarterly*, 38(4), 458-463. <https://doi.org/10.1353/chq.2013.0049>
- Borst, R. (2025a). "You're gonna hear me roar": An intersectional feminist approach to growling anger in contemporary picturebooks. *Children's Literature in Education*, 1-18. <https://doi.org/10.1007/s10583-025-09633-y>
- Borst, R. (2025b). From overeating to swapping parents: The gendering of emotion regulation in contemporary Dutch-language picturebooks. In M. Zaborskis, *The Routledge companion to gender and childhood* (pp. 334-347). Routledge.
- Czabanowska-Wróbel, A. (2018). Children's literature: Between world and global literature. *Wielogłos*, 109-122, <https://doi.org/10.4467/2084395XWI.18.015.9883>
- De Roest, A. (2026). *De nieuwe golf. Culturele identiteit in hedendaagse Nederlandstalige hiphop*. Amsterdam University Press.
- De Vries, A. (1989). *Wat heten goede kinderboeken? Opvattingen over kinderliteratuur in Nederland sinds 1880*. Em. Querido's Uitgeverij.
- Deszcz-Tryhubczak, J. (2016). Using literary criticism for children's rights: Toward a participatory research model of children's literature studies. *The Lion and the Unicorn*, 40(2), 215-231.
- Dietz, F. (2023). Girlhood as a transnational creation: An international perspective on Dutch girls' books (1750-1800). In C. Appel, N. Christensen & M.O. Grenby, *Transnational books for children 1750-1900* (pp. 315-333). John Benjamins Publishing Company.
- Faes, J. (2023, 29 april). Wat als jongeren de Nederlandse taal gewoon niet meer vinden? *De Standaard*, DSL, 8-9, <https://web.belga.press/>
- Goethals, E. (2023). Entre-deux, van twee kanten: la posture intrabelge de Caroline Lamarque. *Textyles. Revue des lettres belges de langue française*, 64, 103-118.
- Joosen, V. (2018). *Adulthood in children's literature*. Bloomsbury.

- Joosen, V., van Lierop-Debrauwer, H., Van den Bossche, S., van der Beek, F., Pauwels & Silva, E. (2025). *Zoeklichten bij de studie van jeugdliteratuur*. Open Press Tilburg University.
- Kokkola, L., & Van den Bossche, S. (2025). *Engagements with children's and Young Adult literature*. Taylor & Francis.
- KVB Boekwerk (2023, 12 september). In de leeswereld van jongeren. *KVB Boekwerk*. <https://kvbboekwerk.nl/consumentenonderzoek/smb-gfk-kwartaalmetingen/in-de-leeswereld-van-jongeren>
- Ledegen, L. (2024). Twintigste-eeuwse stadsbeelden in Vlaamse kinderboeken. *De Boekenwereld*, 40(1), 28-31. <https://doi.org/10.5117/DBW2024.1.008.LEDE>
- Mackey, M. (2017). Multimodality and multiliteracies. In C. Beauvais & M. Nikolajeva, *Edinburgh companion to children's literature* (pp. 217-230). Edinburgh University Press.
- Nikolajeva, M. (2005). *Aesthetic approaches to children's literature: An introduction*. Scarecrow Press.
- Nikolajeva, M. (2009). *Power, voice and subjectivity in literature for young readers*. Routledge.
- Nodelman, P. (2008). *The hidden adult: Defining children's literature*. Johns Hopkins University Press.
- Pijpker, J., Mirjam, R., & Marée, K. (2023, 9 december). Wat merken bedrijven nu al van een dalende leesvaardigheid? *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/12/09/wat-merken-bedrijven-nu-al-van-een-dalende-leesvaardigheid-a4183754>
- Stichting Lezen – Leesmonitor. (2025). Aandeel kinderboek en anderstalig groeit. <https://www.lezen.nl/onderzoek/aandeel-kinderboek-en-anderstalig-groeit/>.
- Van Damme, D. (2024, 16 december). Van studeren word je slim, van werken nog slimmer. *De Standaard*. <https://www.standaard.be/opinies/van-studeren-word-je-slim-van-werken-nog-slimmer/40816299.html>
- Van den Hoven, P. (2011). *Jeugdliteratuur bestaat niet. Of de voort-durende strijd om het kinderboek*. LannooCampus & Biblion.
- Van Lierop-Debrauwer, H. (2013). Twee stappen voorwaarts, één stap terug. De academische studie van de jeugdliteratuur in Nederland en Vlaanderen. *Vooys* 37(3-4), 8-18.
- Van Lierop-Debrauwer, H. (2016). Trendwatcher of trendsetter? Jeugdliteratuuronderzoek in Literatuur zonder leeftijd. *Literatuur zonder leeftijd*, 30, 21-37.
- Van Lierop-Debrauwer, H. (2021). De emancipatie van jeugdliteratuuronderzoek. Een stand van zaken. *Spiegel der Letteren*, 63(1-2), 3-17.
- Van Lierop-Debrauwer, H., & De Vriend, G. (2001). De jeugdliteratuurstudie zit in de lift. *Literatuur zonder leeftijd*, 15, 290-297.
- Vanhove, J. (2025). Thinking with the childadult: Children's literature and the anthropocene. *International Research in Children's Literature*, 18(1), 8-21. <https://doi.org/10.3366/ircl.2025.0597>

Over de auteurs

Frauke Pauwels is postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit Antwerpen, België. Zij bestudeert de beeldvorming rond moederschap in historische en hedendaagse kinderliteratuur; eerder onderzocht zij leeftijd in adaptaties van jeugdliteratuur en de beeldvorming rond wetenschap in hedendaagse fictie en non-fictie voor kinderen. Zij publiceerde in verschillende vakbladen, waaronder *Barnboken*, *Children's Literature Association Quarterly* en *Spiegel der Letteren*. Naast haar academische werk schrijft zij recensies, onder andere voor *Poëziekrant*, en maakt zij deel uit van de jury van de Gouden Poëziemedaille en de Woutertje Pieterse Prijs.

Irena Barbara Kalla is universitair hoofddocent, hoofd van de Erasmus-Leerstool voor Neerlandistiek, medeoprichter en coördinator (2017-2024) van the Centre for Research on Children's and Young Adult Literature, Universiteit van Wrocław, Polen. Ze publiceert over jeugdliteratuur en poëzie. Onderzoeker in internationale projecten: '21st-Century Literature and the Holocaust: A Comparative and Multilingual Perspective' 2020-23, 'CoREM: Collective Remembrance: Engaging Youth through Curatorial Practices' (CERV-2024-CITIZENS-REM), 2025-26, 'EDU-CLIMA: Cross-disciplinary Education for Climate Action' (ARQUS Innovation Fund 2024), 2025-26. Sinds 2022 erelid van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal-en Letterkunde waar zij voorzitter is van de jury voor de KANTL-Prijs voor Jeugdliteratuur.

De Nederlandstalige kinder- en jeugdliteratuur kan nationaal en internationaal op heel wat waardering rekenen. Ook bij onderzoekers groeit het enthousiasme om dit domein te bestuderen, vanuit verschillende invalshoeken en met aandacht voor uiteenlopende thema's, en ondanks alle zorgen om dalende geletterdheid. Die diversiteit brengt deze bundel in beeld. Daarbij stoppen de auteurs het kinderboek niet in een hokje, maar kijken ze net over de grenzen heen. Centraal in dit boek staat de wisselwerking tussen Nederlandstalige kinder- en jeugdliteratuur en talloze andere domeinen: literaturen in andere talen, culturen van andere landen, literatuur voor volwassenen, beeldende kunsten, theater en het onderwijs.

Irena Barbara Kalla is hoofd van de Erasmus-Leerstoel voor Neerlandistiek aan de Universiteit van Wrocław, Polen.

Frauke Pauwels is docent en postdoctoraal onderzoeker aan de Universiteit Antwerpen, België.

Internationale
Vereniging voor
Neerlandistiek

taal:
unie

AUP.nl

ISBN: 978-90-4857-499-5

9 789048 574495